

УДК 378.6:7ХДАК]:[78(477.54-25):94"2022.02.24/2022.11"]
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/57-1-8>

Тетяна БОЛЬШАКОВА,
orcid.org/0000-0001-7107-5083
заслужений діяч мистецтв України, професор,
декан факультету музичного мистецтва
Харківської державної академії культури
(Харків, Україна) bolshakova.tv28@gmail.com

ВИКЛАДАЧІ, СТУДЕНТИ І ВИПУСКНИКИ ФАКУЛЬТЕТУ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ХДАК ЧАСІВ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ: МИСТЕЦЬКИЙ СПРОТИВ

У статті наведені численні приклади подвизницької концертно-виконавської діяльності багатьох представників факультету музичного мистецтва Харківської державної академії культури, яка перетікає в потужний всеукраїнський мистецький опір за часів повномасштабної російсько-української війни. Презентовані її три основні компоненти цієї діяльності: власне у прифронтовому Харкові, на теренах України, за кордоном. Акцентована волонтерська спрямованість переважної більшості таких творчих акцій. Зроблено спробу узагальнити цей творчий процес, який має багатовекторний характер, охоплюючи сольну та ансамблеву гру, гастролі, створення нових музичних композицій, нових музичних колективів, волонтерських громадських творчих організацій, участь у виставах, онлайн-акціях тощо.

З'ясовано, що за дев'ять місяців російської агресії, що триває, основні формати та змістове наповнення таких концертів і творчих акцій суттєво трансформувалися. Нині переважає камерний характер жанрів і складів виконавців, суттєво змінено змістове наповнення концертів (виключення з репертуару виконавців російських творів і посилення національних), українська складова яскраво представлена музикантами будь-якого напрямку. Переважає акцент на популяризацію українських музичних зразків. Академічні та рок-музиканти активно презентують власні актуальні яскраві твори (аранжування, транскрипції тощо). Відзначаються різні сфери і формати застосування власних здібностей музикантів, мобільність творчих колективів, власна ініціатива учасників концертів в організації та проведенні концертів, добровільна благодійна спрямованість концертної діяльності переважної більшості з них. У надскладних умовах українського сьогодення все це є свідченням їх потужного творчого потенціалу та вагомому морально-матеріальному внеску в допомогу Збройним Силам України, Національній гвардії України, підрозділам Державної служби України з надзвичайних ситуацій та цивільному населенню, патріотизм харків'ян, впевненість у подоланні російської навали, що врешті-решт у результаті яскраво демонструє силу мистецького опору агресору.

Ключові слова: повномасштабна російська агресія, мистецький спротив, музиканти ХДАК, волонтерська концертна діяльність, презентація українського музичного надбання у світі.

Tatyana BOLSHAKOVA,
orcid.org/0000-0001-7107-5083
Honored Artist of Ukraine, Professor,
Dean of the Department of Music
Kharkiv State Academy of Culture
(Kharkiv, Ukraine) bolshakova.tv28@gmail.com

HIGHER SCHOOL TEACHERS, STUDENTS AND GRADUATES OF THE DEPARTMENT OF MUSICAL ART OF THE KHSAC DURING THE TIMES OF RUSSIAN AGGRESSION: ARTISTIC RESISTANCE

The article provides numerous examples of self-motivated concert and performance activities of many representatives of the Faculty of Music of the Kharkiv State Academy of Culture, which flowed into a powerful all-Ukrainian artistic resistance during the full-scale Russian-Ukrainian war. Its three main components of this activity are presented: actually in Kharkiv near the front, on the territory of Ukraine, and abroad. Emphasized volunteer orientation of the vast majority of such creative actions. An attempt was made to generalize this creative process, which has a multi-vector nature, covering solo and ensemble playing, touring, creating new musical compositions, new musical groups, volunteer public creative organizations, participation in performances, online actions, etc.

It was found out that during the nine months of ongoing Russian aggression, the main formats and content of such concerts and creative actions have been significantly transformed. Currently, the chamber nature of the genres and lineups of performers prevails, the content of the concerts has been significantly changed (the exclusion of performers of Russian works from the repertoire and the strengthening of national ones), the Ukrainian component is vividly represented

by musicians of any direction. The emphasis is on the popularization of Ukrainian musical samples. Academic and rock musicians actively present their own up-to-date bright works (arrangements, transcriptions, etc.). Different spheres and formats of application of musicians' own abilities, mobility of creative teams, own initiative of concert participants in organizing and holding concerts, voluntary charitable orientation of concert activities of the vast majority of them are noted. In the extremely difficult conditions of today's Ukraine, all this is evidence of their powerful creative potential and significant moral and material contribution to help the Armed Forces of Ukraine, the National Guard of Ukraine, units of the State Emergency Service of Ukraine and the civilian population, the patriotism of Kharkiv residents, confidence in overcoming the Russian invasion, which in the end as a result vividly demonstrates the power of artistic resistance to the aggressor.

Key words: full-scale Russian aggression, artistic resistance, musicians of KhSAK, volunteer concert activity, presentation of Ukrainian musical heritage in the world.

Чи не з перших днів повномасштабної російської агресії і до сьогодні в Місті-герої Харкові, як і в усій Україні дедалі все активніше, поруч із героїчним воєнним спротивом ворогові, почав набувати різних проявів і форм мистецький спротив, в якому дедалі все ширше, голосніше і, з часом, більш різнопланово стали реалізовуватися численні митці в різних творчих сферах, які не залишили фронтове напівзруйноване місто. Визначення діяльності більшості сучасних українських творчих особистостей як «мистецький спротив», поруч із такими близькими до нього поняттями сьогодення як «культурний спротив», «музика спротиву і надії» тощо, набуває дедалі все більшої актуальності. При вимушеній масовій евакуації сотень тисяч харків'ян в інші, більш безпечні, регіони України і за кордон, чимало яскравих творчих особистостей, водночас, продовжили своє життя в місті, протистоячи на культурному фронті рашистському нашествю. Мистецьке, літературне, театральне і концертне життя міста, попри смертельні виклики регіону і всій країні, продовжилося, поступово винаходячи, відповідно постійним реальним загрозам з боку ворога, нові, нерідко нестандартні, рішення, новаторські форми втілення митцями творчих задумів. У цьому процесі, що дозволив мешканцям Харкова, нехай і в значно обмеженому вигляді, забарвлювати непротий і небезпечний повсякденний побут хвилинами відпочинку і можливістю бути дотичними до мистецьких процесів, відчувати себе повноцінно і гідно, беруть активну участь і представники факультету музичного мистецтва ХДАК. Численні патріотичні творчі акції, об'єднані поняттям «мистецький спротив», що розпочалися в місті з перших днів війни і постійно відбуваються вже дев'ятий місяць, стали підтвердженням незламності духу міської громади і захисників Харкова.

Постановка проблеми. Серед музикантів, які постійно підтримують творчо-мистецьке наповнення спротиву, є і численні представники ХДАК: викладачі, студенти, аспіранти, колишні випускники. Своєю подвижницькою творчою діяльністю – адже всі концертні акції відбува-

ються на добровільних засадах, а кошти, зароблені під час їх проведення, найчастіше спрямовуються на потреби місцевої Територіальної оборони, ЗСУ, підрозділів ДСНС, Національної гвардії, шпиталю тощо – вони щоденно підтверджують тезу про непереможність українського духу, вселяють впевненість у неминучій Перемозі над російськими загарбниками. Проблема осягання цієї діяльності з кожним наступним днем героїчного українського спротиву стає все більш важливою. Отже **актуальною** стає й необхідність розпочати вивчення цього специфічного мистецького процесу, який, попри надзвичайні складнощі, постійно набирає обертів. На прикладі аналізу внеску в цей процес представників лише одного з творчих факультетів ХДАК можна зробити більш широкі узагальнення, адже людські і творчі долі представників ХДАК, з одного боку, є віддзеркаленням тих явищ, які відбуваються в останні місяці в усій країні, а з іншого, є унікальним явищем, адже таких екстремальних умов, в яких перебуває Харків з кінця лютого 2022 року не відчула переважна більшість інших великих культурних центрів України, які навіть географічно знаходяться подалі від неадекватного північного сусіда, що дозволяє говорити про столицю Слобідської України як про культурний і мистецький форпост – Frontier.

Аналіз досліджень. Поруч із воєнними, культурні злочини, скоєні в Україні в 2022 р. північним сусідом на зараз є колосальними, а їхні наслідки ще повною мірою не осягнені, оскільки вони тривають з першого дня повномасштабної російської агресії і триватимуть, на жаль, до останніх її хвилин. Руйнація росіянами в багатьох регіонах України будівель численних навчальних закладів, архітектурних та історичних пам'яток, знищення або викрадення музейних та архівних фондів на окупованих територіях, насильницьке переведення навчання школярів на російську мову були визначені як культурний геноцид і проаналізовані в аналітичній статті головного консультанта відділу гуманітарної політики та розвитку громадянського суспільства центру суспільних

досліджень Національного інституту стратегічних досліджень, кандидата філософських наук В. Бакальчук. Цей геноцид характеризується ученою «...як системні кроки щодо знищення національної культури та ідентичності Українського народу» (Бакальчук, 2022). На культурному геноциді росіян в Україні наголошує й польський дослідник Ярослав Коцішевський (Kociszewski, 2022). За висловом заступниці Міністра культури і соціальної політики України К. Чуєвої, «культурна спадщина є одним із ключових елементів національної безпеки. Це має знайти своє відображення в галузевих стратегіях і щоденних практиках» (Яровенко, 2022). На відміну від наукових розвідок, що з'явилися в останні місяці і стосуються тлумачення й осягнення проблеми сучасного «культурного геноциду» українців з боку росіян, спроба з наукової точки зору осягнути явище культурного (або мистецького) спротиву українців дещо відтермінується. Це пояснюється тим, що фактичні його прояви настільки різнопланові, різновекторні й багатоцільові, а сам цей процес постійно перебуває в розвитку і щоденно поповнюється новими яскравими фактами з усіх сфер сучасного культурного і мистецького буття українців. Отже, на його на всебічне осягнення потрібен певний час. Одною з перших спроб презентувати це явище на міжнародному рівні стали виступи на дискусійній панелі «Україна та її культурний фронт» міжнародного симпозіуму «Чому культура має значення» в румунському місті Тімішоара співробітниць Українського культурного фонду І. Осадчої і Н. Керницької. Як зазначається у звіті про цю подію, «під час презентації діяльності УКФ команда Фонду акцентувала увагу на важливості підтримки української культури та митців, які залишились в Україні. Окремо під час свого виступу представили проекти, що були започатковані у час війни: інформаційний дайджест “Хроніки культурного фронту”, інтерактивну “Мапу культурних втрат”, арт-платформу “Мистецтво перемоги”, платформу “Культурний простір” та партнерський фандрейзинговий проект “Help to save Ukrainian culture now!”» (Спротив війні через культуру та мистецтво, 2022). З найперших спроб осягнення власне сучасних харківських мистецьких подій науковцями поки що на рівні хронікальної публіцистики можна навести хіба що два виступи доктора мистецтвознавства, доцента Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського Ю. Ніколаєвської – на шпальтах німецького Інтернет-журналу VAN (Nikolaevskaya, 2022) та в програмі радіостанції «Накипіло» (Голоси нашого міста, 2022).

Логічним і доцільним є порівняння наших сьогоднішніх реалій з подіями в освітньому, просвітньому, культурному, мистецькому житті України часів національно-визвольних змагань 1917–1921 рр., які висвітлюються в багатьох розвідках українських істориків і культурологів, зокрема в працях А. Жуковського (Жуковский, 2005), В. Шейка та Л. Тишевої (Шейко, Тишевська, 2006), О. Павлової (Історія української культури, 2012), у низці розділів монографії «Історія української музики» (т. 4) (Історія української музики. Т. 4, 1992) та ін., і характеризуються, насамперед, небувалим зростанням усвідомлення українцями своєї національної культурної ідентичності. Подібно до тих процесів, які відбувалися сторіччя тому, саме зростання національної самоідентифікації та ментальне відмежування переважної більшості українців від наративів російської пропаганди, що має прояв у різкому збільшенні україномовних громадян, практичному зникненні в українському побуті останніх місяців російськомовних літературних і музичних творів, російської естради, кіно тощо й органічному заміщенні їх якісними українськими зразками, зокрема новими, які активно продукуються вітчизняними академічними і рок-музикантами, літераторами, поетами, кіно- і телевізійними митцями, художниками тощо в останні місяці, є характерними ознаками різкого розриву української культури з культурою окупанта, яка на фоні російського військового і культурного геноциду стала неприйнятною для переважної більшості українців незалежно від регіону їхнього мешкання і національних корінь. У сфері академічного і народного музичного мистецтва цей процес характеризується збільшенням уваги виконавців до вітчизняних шедеврів, спробою їх переосмислення відповідно до нинішніх екстремальних культурно-історичних умов, що, зокрема, отримало додатковий стимул завдяки різкому – з початку повномасштабної російської агресії – зростанню зацікавленості українською культурою в багатьох демократичних країнах світу, де постійно влаштовуються благодійні концерти на користь України, в яких українськими і місцевими артистами виконуються різноманітні музичні, літературні, театральні твори українських авторів.

Описуючи творчі події, в яких безпосередньо брали участь представники факультету музичного мистецтва ХДАК, ми спиралися на численні публікації в різних Інтернет-чатах самих учасників мистецьких акцій, оприлюднені в Інтернеті відео та афіші концертів, коментарі до них небайдужих слухачів. Поглиблене вивчення

проблеми творчо-волонтерської реалізації українських митців різних напрямків діяльності під час війни, безумовно, спровокує появу найближчим часом низки наукових розвідок. Тож запропонована стаття, присвячена висвітленню в цей період діяльності представників факультету музичного мистецтва ХДАК, є, на наш погляд, важливою цеглиною у спробі вивчення й узагальнення розмаїття форм українського мистецького спротиву останніх місяців.

Метою статті є осягнення засобів реалізації мистецького спротиву російській агресії на прикладі концертної діяльності музикантів із ХДАК.

Виклад основного матеріалу дослідження. Демонстрація незламності харків'ян не лише в умовах бойових дій, а й на культурному фронті, проявилася в організації, нерідко майже спонтанної, ними ще навесні 2022 р. багатьох творчих акцій, що відбувалися за умов постійних обстрілів і бомбардувань міста. Так, ще в травні на руїнах Палацу праці відбулися зйомки потужного музичного відеопроєкту «Kharkiv Is Staying Alive», в яких, у числі інших музикантів, взяли участь аспірант ХДАК Олег Антоха і магістрант ХДАК Володимир Богатирьов. З часу викладення на YouTube цей запис набрав близька 9000 переглядів, а посилання на сторінки благодійних фондів міста, розміщені під цим відео, надали змогу усім небайдужим перераховувати внески на рахунки цих організацій (Kharkiv Is Staying Alive, 2022). Того ж місяця в концерті «Мистецтво на протигагу війні», що відбувся у великому залі ХНУМ імені І. П. Котляревського на честь його 105 річниці, взяла участь лауреат міжнародних конкурсів, старший викладач кафедри народних інструментів Надія Мельник з виконанням власною композиції на пісню С. Вакарчука «Мить». Цю сміливу акцію, крім виконавців і слухачів – викладачів і студентів університету, котрі залишилися в Харкові, відвідали представники місцевої та обласної влади, театральна і музична спільнота. Слова підтримки музикантам звучали і від знакової для міста постаті Сергія Жадана (HNUM. Kotlyarevsky, 2022).

Чи не найбільше волонтерських концертів серед рок-музикантів міста протягом весни-осені у воєнному Харкові зі своєю групою «Папа Карло» проводить колишній випускник ХДАК Василь Рябко, нещодавно нагороджений медаллю «За оборону Міста-Героя Харкова» (Рябко, 2022).

Студент магістратури ХДАК Олексій Ломаченко і нещодавні випускники ХДАК Георгій Шароварський та Іван Єрмоленко у складі добре відомого в місті шанувальниками джазу квінтету

«Stolen Moments» дали 24 липня в Харкові в приміщенні кафе «Kefir-pab 2» концерт на користь ЗСУ, подарувавши усім присутнім маленьке свято в цей непростий час (Афіша концерту, 2022).

13 серпня на сцені підвального кафе «Art Area ДК», яке за нинішніх умов стало потужним культурним осередком, у творчому проєкті «Piano 911», відновленому цього літа, у числі офлайн-виступів низки інших місцевих музикантів, відбувся сольний концерт з онлайн трансляцією кандидата мистецтвознавства, старшого викладача кафедри фортепіано ХДАК Ярослави Сердюк. Піаністка виконала твори багатьох західноєвропейських та українських композиторів XIX–XXI століть, у числі яких – фортепіанні п'єси М. Лисенка, В. Сильвестрова, Б. Сінченка (Сердюк, 2022). Ще 21 квітня Ярослава долучилася до багатогодинного онлайн-стріму на підтримку спецпідрозділу Кракен (Selo i Ludy, 2022), а у вересні як клавішниця й авторка перекладу ірландського тексту взяла участь у запису пісні «Whiskey in the Carpathians» рок-групи «Папа Карло» (Папа Карло & Мишко Адамчак, 2022).

Студент бакалавратури ХДАК Андрій Третяк після перебування в окупації в Ізюмі поділився враженнями від цього складного періоду життя у великому інтерв'ю газеті «Українська правда», а потім розпочав організовувати благодійні літературно-музичні концерти на користь ЗСУ та гуманітарних фондів, виступаючи в них і як гітарист-виконавець (Трянов, 2022 (1)).

Деякі викладачі, студенти і випускники ХДАК, які живуть у Харкові, за період активних воєнних дій мали нагоду взяти участь у волонтерських концертах в інших містах України і за кордоном. Так, доктор мистецтвознавства, доцент кафедри теорії та історії музики Василь Щепакін, перебуваючи навесні деякий час у Полтаві, 5 травня виступив у концерті для волонтерської організації «Оборона Полтави» (Щепакін, 2022). Також у травні в благодійному концерті на користь ЗСУ виступили в Полтаві у складі джазового ансамблю «Stolen Moments» згадані вище О. Ломаченко, Г. Шароварський та І. Єрмоленко (Гомля, 2022).

Студент магістратури Володимир Охріменко в серпні став співзасновником Харківської громадської організації «Час для шоу», метою якої є розвиток української музичної молоді, української культури, популяризація пісень українських виконавців та авторських пісень, допомога ЗСУ та вимушеним переселенцям. Під егідою цієї організації відбуваються концерти в Олександрії та Олександрійському районі Кіровоградської області. Активну участь у концертній діяльності

організації бере й однокурсниця Володимира Ганна Вінницька. Репертуар співаків складають естрадні пісні українських авторів, а їхні театралізовані виступи не залишають байдужими відвідувачів таких акцій (ГО «Час для шоу», 2022).

У серпні випускниця ХДАК Тетяна Богатирьова, керівниця аматорського оркестру ХНУ імені В. Н. Каразіна, і її чоловік, студент магістратури ХДАК, композитор Володимир Богатирьов, у складі струнного тріо «Semplice» (В. Богатирьов (гітара), Т. Богатирьова (домра), І. Бордачов (віолончель) і ведуча-лекторка І. Бордачова) здійснили концертний тур містами Правобережної України. Музиканти з концертами відвідали Кропивницький, Вінницю, Хмельницький, Тернопіль, Львів, Івано-Франківськ, Коломию, Кам'янець-Подільськ, Олександрію. За словами керівника ансамблю В. Богатирьова, така географія пояснювалася проходженням цими містами великих автомобільних трас, що забезпечило швидке пересування між ними власним автомобілем. Фінансове забезпечення туру забезпечували учасники ансамблю, зібрані від концертів коштів йшли на пальне і для передачі ЗСУ. Запланованих концертів було десять – по одному на кожне місто, за винятком двох у Львові. Але вже під час туру в деяких містах надходили запрошення на повторне виконання концертної програми. Зокрема, у Коломиї та Вінниці було зіграно два концерти, у Кропивницькому – три. Отже, тур тривав від 4 до 29 серпня. Останнім пунктом призначення став Харків, оскільки в ньому й народився цей колектив. У Харкові музикантами в Єрмилов-центрі було виконано дві концертних програми в повному обсязі, без варіювання, яке відбувалося в інших містах – залежно від акустичних особливостей приміщень, в яких відбувалися концерти, та контингенту слухачів (Богатирьов, 2022). З багатьох захоплених коментарів до виступів тріо у різних містах наведемо уривок з відгуку доктора мистецтвознавства, професора Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника Ганни Карась: «Сьогодні побувала на вечорі живої музики в музеї мистецтв Прикарпаття, який подарував франківцям чудовий інструментальний колектив (тріо) “Semplice” з Харкова. <...> Програма у двох відділах представляла музику світову і українську – від Й. С. Баха. В. А. Моцарта, К. Сен-Санса до Я. Степового та І. Шамо. Особливе признание хочеться висловити на адресу серцевини колективу – <...> молодого композитора Володимира Богатирьова, який виконав кілька оригінальних аранжувань для тріо, зокрема “Червона калина”, “Червона рута” В. Івасюка, “Плине кача” та інші.

Студентський колектив, вирушивши у турне містами України з благодійними концертами на підтримку ЗСУ, виконує кілька місій: демонструє непохитність духу творчих особистостей, засвідчує українську ідентичність сучасної харківської молоді і тим самим працює на соборність України і на нашу спільну Перемогу над російським ворогом!» (Карась, 2022).

Викладач кафедри народних інструментів і аспірант ХДАК, гітарист Максим Трянов в австрійському Граці мав нагоду виступити в низці концертів у змішаних австро-українських складах ансамблів, а також взяв участь у концерті Штирійського імпровізаційного оркестру (Ukraine meets Styria in Graz, 2022). Свої враження від цієї творчої поїздки Максим висловив у невеличкому дописі: «Подорож в Австрію, фестиваль-резиденція Ukraine meets Styria м. Грац. Концерти та творче спілкування..., все це було немов раптовий бетховенський мотив що вривається у код першої частини Сонати Лео Брауера, немов нагадування про власне призначення» (Трянов, 2022 (2)).

Деякі представники факультету музичного мистецтва, які волею долі вимушено опинилися за кордоном, також зборами від своєї концертної діяльності суттєво підтримують ЗСУ. Так, протягом уже декількох місяців у Франції веде активну концертну діяльність баяніст-концертмейстер і аспірант ХДАК Олександр Мовчан. Як зазначив музикант, «...найгірші мої концерти були перші три, бо я повинен був показати з однієї сторони всі свої можливості, гідно представити Україну <...>, але саме в ці дні були найтяжчі новини, загинула подруга-волонтер, померла близька людина, Харків, Маріуполь, Чернігів, Київ... <...> Мені допомагають з організацією, та я грав і продовжую грати концерти, на підтримку України, біженців, Франції, моєї сім'ї <...>. Там, де вдавалося заробити, та, часом, і з кредитки, завжди щось доначу на армію чи потреби волонтерів. Сумарно <...> віддаємо все, що можемо, а іноді й що не можемо, просто дякуючи Всевишньому, Людям, ЗСУ за те, що ми живі, і можемо їсти, пити, ходити, дихати» (Alex Spielman, 2022 (1)). Музикант веде активну концертну діяльність у Бюї-ле-Баронні, Нарбонні, де, зокрема, грав у День Незалежності України, у Везон-ла-Ромені, в інших містах Півдня Франції.

В числі партнерів Олександра по виступах – його дружина, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри теорії та історії музики ХДАК Віра Мовчан, з якою баяніст зіграв велику концертну програму (Alex Spielman, 2022 (2)), французькі колеги, зокрема видатний джазовий акордеоніст

і композитор Рішар Гальяно, з яким Олександр виступив у спільному концерті 17 вересня. За висловом О. Мовчана, можливість імпровізувати на одній сцені разом із Гальяно стала для нього незабутнім моментом. «Це був якийсь космос, <...> все, що відбувалося – це просто <була> музична розмова без репетицій, але я відчував, що зі мною говорить дуже інтелігентна, витончена душа майстра» (Alex Spielman, 2022 (3)).

Інша аспірантка ХДАК, Катерина Жук, переїхавши до Гамбурга, створила там з талановитих співочих дівчат з України фольклористичний квартет «Родовід», з яким регулярно бере участь у проукраїнських концертах у цьому місті з виконанням народних пісень Слобідського регіону. Зібрані кошти від цих проукраїнських патріотичних акцій спрямовуються на потреби ЗСУ (Жук, 2022). Дівчата співпрацюють із українською громадською спілкою «Vilni_de_ua», долучаються до її акцій, зокрема до концертів української громади, демонстрацій і перформансів ([Афіша заходів до Дня захисників і захисниць України], 2022). Кожної неділі Катерина також виступає в концертах організації «Free People Voice», де зібралися талановиті співаки з усієї України, які зараз мешкають в Німеччині (Вільні люди у неділю, 2022). Слухачами виступів Катерини Жук та її гурту є не лише представники української громади Гамбурга, а й українські воїни, що лікуються в Німеччині, представники консульства України, численна німецька аудиторія. Всі концерти і перформанси, в яких бере участь співачка, мають дві мети: об'єднання українців за кордоном і збір коштів на ЗСУ та на гуманітарні потреби України.

Випускник ХДАК, лауреат міжнародних конкурсів, співак-соліст ХНАТОБ Микита Маринчак з весни 2022 р. разом із колективом театру бере участь у великому турі «Європейський шлях». Хоча містом постійної дислокації артистів є місто Габчиково в Словацькій республіці, музиканти долучилися до проекту «Схід Опера: долаючи відстань», гастролюючи в різних містах Словаччини, Австрії, Польщі, презентуючи в Європі досягнення української музичної культури. Серед концертів і театральних постанов колективу назвемо концерт «Україна: мелодія незламних» 24 серпня, на День Незалежності України на головній площі Братислави. Серед найбільш зворушливих номерів цього концерту була відома українська пісня «Плине кача» в обробці М. Маринчака (Гастрольний тур «Європейський шлях», 2022).

У різних містах Ізраїлю низку тематичних українських концертів циклу «Україна Terra Incognita: історія в піснях» дала заслужена артистка Укра-

їни, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри естрадного і народного співу ХДАК Вікторія Осипенко. Перший з них відбувся 6 червня в місті Офакім. У програмі прозвучали давні народні пісні з різних куточків України та знакові твори, що стали пісенними символами незламної і самостійної України. В основу концертної програми було покладено співану поезію Г. Сковороди, І. Мазепи, Т. Шевченка, романс М. Лисенка, Славень січових стрільців, історична пісня з Ізюмщини, малої батьківщини співачки, що в той час була під російською окупацією. Твори в супроводі фортепіано прозвучали завдяки співпраці співачки з місцевою піаністкою Людмилою Давидовою (Українська пісня лунає на ізраїльській землі, 2022).

Другий концерт Вікторії присвячений 300-й річниці Григорія Сковороди, чий музей під Харковом був незадовго до цього знищений російськими загарбниками, відбувся 16 червня в місті Сдерот. У цьому концерті співачка виконала низку творів з поетичної збірки Сковороди «Сад божественних пісень», які виспівувалися в Україні як народні (Осипенко, 2022 (1)).

Своєрідним епіграфом до третього концерту серії, проведеного Вікторією в Галле, 24 вересня, з присвятою українському духовному співу, стала духовна пісня «Через поле широкее» в якій, за словами самої виконавиці, «почуття всеохоплюючої Ніжності та Любові до свого синочка Ісуса, переживання та біль від його страждань, і також розуміння його Долі як Спасіння Людства» дуже перекликалися із сьогоденними почуттями усіх жінок України до своїх синів, чоловіків, батьків, братів, наречених, які нині ціною власних життів і каліцтва боронять нашу країну від підступного ворога (Осипенко, 2022 (2)).

Пропагує українську народну пісенність за кордоном і кандидат мистецтвознавства, заслужений діяч мистецтв України, професор кафедри теорії та історії музики ХДАК Віра Осадча. Так, перебуваючи зараз у Канаді, вона на початку літа взяла участь у благодійному заході на підтримку України української громади міста Оквілл провінції Онтаріо. Зібрані кошти під час цієї акції, що об'єднала вірян різних християнських конфесій, пішли на придбання необхідного обладнання для ЗСУ (Теорія історія музики, 2022).

Наголосимо й на тому, що випускники факультету музичного мистецтва ХДАК, які вже багато років живуть і працюють за кордоном, також не лишаються байдужими до долі Батьківщини. Так, у США на потреби ЗСУ перераховує зароблені гроші колишня випускниця ХДАК, нині солістка-

співачка Цирку Де Солей в Лас-Вегасі Мар'яна Соболев (Кудрич, 2022).

Наведені приклади далеко не вичерпують всіх імен і акцій, в яких взяли представники факультету музичного мистецтва ХДАК, органічно влившись до загальноукраїнського мистецького противу.

Висновки. Волонтерська концертна діяльність музикантів із ХДАК, як і переважної більшості представників української музичної спільноти, часів нинішньої війни має багатовекторний характер, охоплює сольне, ансамблеве виконавство, композиторську і поетичну творчість, гастрольні подорожі, створення нових музичних колективів, заснування волонтерських громадських творчих організацій, участь у перформансах, онлайн акціях тощо. До таких виступів на різних концертних майданчиках Харкова, України, різних країн світу, під час яких виконуються кращі музичні твори вітчизняних композиторів і національні фольклорні зразки, широко долучені викладачі, студенти, аспіранти, колишні випускники ХДАК.

За цей час суттєво трансформувалися основні формати і змістовне наповнення таких концертів і творчих акцій, під час яких нині превалюють:

- камерність жанрів і складів виконавців;
- змістовне наповнення (виключення з репертуару виконавців російських творів і посилення національної складової);
- наголос на пропаганді українських музичних зразків;

– креативність музикантів у сферах і формах застосування власних здібностей (організація нових творчо-волонтерських об'єднань і колективів, виступи за непередбачених задалегідь умов, у неповних складах ансамблів тощо, використання академічними музикантами синтезаторів тощо);

– мобільність творчих колективів;

– власна ініціатива учасників концертів в їхній організації і проведенні;

– добровільна благодійна спрямованість концертної діяльності переважної більшості музикантів.

За надскладних умов сьогодення це є свідченням їхнього потужного творчого потенціалу і значного морального і матеріального внеску в допомогу ЗСУ і цивільному населенню, патріотизму, впевненості в подоланні російської навали, що в кінцевому підсумку наочно демонструє потужність мистецького противу агресору в самому Харкові, інших містах України і за кордоном, який має не менш яскраві й потужні прояви в усіх інших мистецьких сферах – літературній, поетичній, театральній, художній, кіно-фото-діяльності тощо.

Наведені в статті факти підкреслюють важливість можливостей творчої реалізації музикантів за умов сучасних суворих випробувань. Нові факти такої діяльності, що з'являються щодня, надають нові імпульси для подальшого поглибленого вивчення й наукового аналізу мистецького внеску музикантів із ХДАК у загальний против і, в кінцевому рахунку, у Перемогу України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афіша заходів до Дня захисників і захисниць України. *Facebook* : веб-сайт. URL : https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid0rnSiNz6sDLCRtT8dLTJzZGzb7GFfd7VuLh2fj2mL3S3XSvDsJd9w3Wk2BJAVKimPl&id=100516242814091 (дата звернення: 20.11.2022).
2. Афіша концерту. *Facebook* : веб-сайт. URL : <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1353133691882480&se=a.178709352658259> (дата звернення: 20.11.2022).
3. Бакальчук В. О. Культурний геноцид як складова частина міжнародного злочину РФ в Україні. *Медіацентр Українського інституту стратегічних досліджень* : веб-сайт. URL : <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/kulturnyy-henotsyd-yak-skladova-chastyna-mizhnarodnoho-zlochynu-rf-v> (дата звернення: 20.11.2022).
4. Богатирьов В. Лист до В. Щепакіна. *Facebook* : веб-сайт. URL : <https://www.facebook.com/messages/t/100006591435354> (дата звернення: 20.11.2022).
5. Вільні люди у неділю. *Facebook* : веб-сайт. URL : https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid0vAautyc6Zg8Yhr1yazbpVzX4n374kDX4DFeNmLti56esyLoNMPcbCPmPGnxJEFqtl&id=100086288077461 (дата звернення: 20.11.2022).
6. Гастрольний тур «Європейський шлях». День 117. *Facebook* : веб-сайт. URL : <https://www.facebook.com/kharkivorega> (дата звернення: 20.11.2022).
7. ГО «Час для шоу». *Instagram* : веб-сайт. URL : https://www.instagram.com/the_show_time_2/?igshid=YmMyMTA2M2Y%3D&fbclid=IwAR1QZeWyF8r2THgsudlUlweCz8bXL8G3tWjF8Ez-aYdhbrdoSTvKĒhOkBk4 (дата звернення: 20.11.2022).
8. Голоси нашого міста №12. Юлія Ніколаєвська. *Накуніло* : веб-сайт. URL : <https://podcasts.google.com/feed/aHR0cHM6Ly9hbmNob3luZm0vcy9iMjY2MmQzYy9wb2RjYXN0L3Jzcw==/episode/MDZkYmU4MTMtMjI0S00N2Y4LTg2OWQtNmE0YTM4YjRlNTI0?fbclid=IwAR272Oh1QgKR5QZm7DzECh1tuyBFZZHRLpzfXBc7A7fwE1BwNT1u2K1iaMg> (дата звернення: 20.11.2022).
9. Гомля Л. Дякую! *Facebook* : веб-сайт. URL : <https://www.facebook.com/gomlyalm/videos/705376410680691> (дата звернення: 20.11.2022).

10. Жук К. У Гамбурзі. 25 жовтня. *Facebook* : веб-сайт. URL : <https://www.facebook.com/jhukate/videos/523740585871870> (дата звернення: 20.11.2022).
11. Жуковський А. І. Визвольні змагання 1917–1921. *Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія.* / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. Т. 4. URL: <https://esu.com.ua/article-33971> (дата звернення: 20.11.2022).
12. Історія української культури: навч. посіб. / Павлова О., Мельничук Т., Грищенко В. та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 368 с.
13. Історія української музики. Т. 4 : 1917–1941 / АН УРСР, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського. [авт. тому: М. В. Беляєва, Т. П. Булат, Ю. П. Булка та ін.]; редкол. тому: Л. О. Пархоменко (відп. ред.) [та ін.]. Київ : Наук. думка, 1992. 613, [2] с. : іл.
14. Карась Г. Неочікуване знайомство з харків'янами! *Facebook* : веб-сайт. URL : https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid022cXAcupRJSZoHo9td1PbsMNfZBrS6WvtyjHDDG4UP2fuwUrkPLcwmQBtsvZDCZxl&id=1802113840 (дата звернення: 20.11.2022).
15. Кудрич Л. Наші випускники нас підтримують з далеких місць. *Facebook* : веб-сайт. URL : <https://www.facebook.com/profile.php?id=100017444553655> (дата звернення: 20.11.2022).
16. Осипенко В. «Через поле широкее» [Фрагмент концерту в м. Галле]. *Facebook* : веб-сайт. URL : <https://www.facebook.com/100018555181864/videos/505310730960900> (дата звернення: 20.11.2022).
17. Осипенко В. Надзвичайно приємно. *Facebook* : веб-сайт. URL : https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid0uvVpx4tGeWauJkbhAFSf49ynaKjUu3TQfqKskknP75A5pjCA1B9N3PK7KwFgTjGTI&id=100018555181864 (дата звернення: 20.11.2022).
18. Папа Карло & Мишко Адамчак. Whiskey in the Carpathians. *YouTube* : веб-сайт. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=jQRsJm65jjs> (дата звернення: 20.11.2022).
19. Рябко В. [Профіль на Facebook]. *Facebook* : веб-сайт. URL : <https://www.facebook.com/profile.php?id=100000026737024> (дата звернення: 20.11.2022).
20. Сердюк Я. Прямий ефір від 13 серпня. *Facebook* : веб-сайт. URL : <https://www.facebook.com/yaroslava.serdyuk.5/videos/762993538284610> (дата звернення: 20.11.2022).
21. Спротив війні через культуру та мистецтво: УКФ взяв участь у міжнародному симпозиумі «Чому культура має значення?» *Український культурний фонд* : веб-сайт. URL : <https://ucf.in.ua/news/18102022> (дата звернення: 20.11.2022).
22. Теорія історія музики. 16 червня. *Facebook* : веб-сайт. URL : https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02vtdKKuAMqjrxTJTtk9RzV24hrJ1eF8eqSWuoGFFD1qgYAKtizTy4LA4VVgxbKZPMI&id=100053999146617 (дата звернення: 20.11.2022).
23. Трянов М. Вдома. Не в Харкові, але на Батьківщині... *Facebook* : веб-сайт. URL : <https://www.facebook.com/maksym.trianov/posts/pfbid0sXN6h6zVjx2vZBAmxDYXvdXPPQa99diUu5v7CSpUHNP3hXYy9sQTW3mK166wgMb4l/> (дата звернення: 20.11.2022).
24. Трянов М. Лист до В. Щепакіна від 12.10.2022. *Facebook* : веб-сайт. URL : <https://www.facebook.com/messages/t/100000656458779> (дата звернення: 20.11.2022).
25. Українська пісня лунає на ізраїльській землі. *Facebook* : веб-сайт. URL : <https://www.facebook.com/www.cultura.kh.ua/posts/pfbid0ZG2U3zRWia8GRbwZgRAPNiVi6PDYQnGsGSqjgGZzFtz9fxWr3FMgeQcTtbcjW7wbl> (дата звернення: 20.11.2022).
26. Шейко В. М., Тишевська Л. Г. Історія української культури : навч. посіб. / наук. ред. В. М. Шейко. Київ: Кондор, 2006. 264 с.
27. Щепакін В. С. Джоплін. Регтайм «Артист естради». Волонтерський центр «Оборона Полтави». *YouTube* : веб-сайт. URL : https://www.youtube.com/shorts/teWqN_2sTTY (дата звернення: 20.11.2022).
28. Яровенко М. Культурний геноцид: Мінкульт підтвердив пошкодження більше ніж 500 об'єктів культурної спадщини. *Дзеркало тижня.* 2022. 27 жовтня. *Дзеркало тижня* : веб-сайт. URL : <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/kulturnij-henotsid-minkult-pidтверdiv-poshkodzhennja-bilshe-nizh-500-objektiv-kulturnoji-spadshchini.html> (дата звернення: 20.11.2022).
29. Alex Spielman. [Незабутній момент]. *Facebook* : веб-сайт. URL : <https://www.facebook.com/bajanistas> (дата звернення: 20.11.2022).
30. Alex Spielman. Роздвоєння особистості... 2 серпня. *Facebook* : веб-сайт. URL : <https://www.facebook.com/bajanistas/posts/pfbid0LWZLzSA6yTR9tLw2W1FP6m92BQ2iiiMNkbyZQXE9bf5c4Y4KZeZTzPQLa9g8751> (дата звернення: 20.11.2022).
31. Alex Spielman. Concert Accordeon Sans Frontieres. Théâtre des 2 Mondes, Vaison-la-Romaine, France. *Facebook* : веб-сайт. URL : <https://www.facebook.com/bajanistas> (дата звернення: 20.11.2022).
32. HNUM. Kotlyarevsky. 3 травня. *Facebook* : веб-сайт. URL : <https://www.facebook.com/profile.php?id=100064183628634> (дата звернення: 20.11.2022).
33. Kociszewski Jarosław. Rosjanie w Ukrainie mogą dopuszczać się ludobójstwa. O winie nie świadczy liczba ofiar. 30.06.2022. *Nowa Europa Wschodnia* : веб-сайт. URL : https://www.new.org.pl/2353,ludobojstwo_w_ukrainie.html (дата звернення: 20.11.2022).
34. Nikolaevskaya J., Welscher H. »Niemand wird uns am Ende des Krieges all diese Zeit zurückgeben, also müssen wir weiterleben.« *VAN. Online-Magazin für klassische Musik* : веб-сайт. URL : <https://van-magazin.de/mag/charkiw-musik-juni2022/> (дата звернення: 20.11.2022).

35. Rescue Now – Kharkiv Is Staying Alive. *YouTube*: веб-сайт. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=d4QImoEkjpU> (дата звернення: 20.11.2022).
36. Selo i Ludy. У прямому ефірі. Збір коштів для підрозділу «KRAKEN» (батальйон «Азов»). *Facebook*: веб-сайт. URL : <https://www.facebook.com/seloiludy/videos/690871892227604> дата звернення: 20.11.2022).
37. Ukraine meets Styria in Graz. September 16 & 17. *Facebook*: веб-сайт. URL : <https://www.facebook.com/events/981003619966842/?ref=newsfeed> дата звернення: 20.11.2022).

REFERENCES

1. Afisha zakhodiv do Dnia zakhysnykiv i zakhysnyts Ukrainy. [Poster of events for the Day of Defenders of Ukraine]]. *Facebook*: website. URL : <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1353133691882480&set=a.178709352658259> (application date: 20.11.2022) [in Ukrainian].
2. Afisha kontsertu [The poster of the concert]. *Facebook*: website. URL : <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1353133691882480&set=a.178709352658259> (application date: 20.11.2022) [in Ukrainian].
3. Bakalchuk V. O. Kulturnyi henotsyd yak skladova chastyna mizhnarodnoho zlochynu RF v Ukraini. [Cultural genocide as a component of the international crime of the Russian Federation in Ukraine] *Media center of the Ukrainian Institute of Strategic Studies*: website. URL : <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/kulturnyy-henotsyd-yak-skladova-chastyna-mizhnarodnoho-zlochynu-rf-v> (application date: 20.11.2022) [in Ukrainian].
4. Bohatyrov V. Lyst do V. Shchepakina. [Letter to V. Shchepakin]. *Facebook*: website. URL : <https://www.facebook.com/messages/t/100006591435354> (application date: 20.11.2022) [in Ukrainian].
5. Vilni liudy u nediliu. [Free people on Sunday]. *Facebook*: website. URL : https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid0vAautyc6Zg8Yhr1yazbpVzX4n374kDX4DFeNmLti56esyLoNMPcbCPmPGnxJefQtI&id=100086288077461 (application date: 20.11.2022) [in Ukrainian].
6. Hasrolnyi tur «Yevropeyskyi shliakh». Den 117. [Tour “European Way”. Day 117]. *Facebook*: website. URL : <https://www.facebook.com/kharkivopera> (application date: 20.11.2022) [in Ukrainian].
7. HO «Chas dlia show». [Public association “Time for a show”]. *Instagram*: website. URL : https://www.instagram.com/the_show_time_2/?igshid=YmMyMTA2M2Y%3D&fbclid=IwAR1QZeWyF8r2THgsudlUlwCz8bXL8G3tWjF8Ez-aYdhbrdoSTvKEhOkBk4 (application date: 20.11.2022) [in Ukrainian].
8. Holosy nashoho mista №12. Yuliia Nikolaievskia. [Voices of our city. No. 12. Yulia Nikolaievskia]. *Nakypilo*: website. URL : <https://podcasts.google.com/feed/aHR0cHM6Ly9hbmNob3UzM0vcy9iMjY2MmQzYy9wb2RjYXN0L3Jzcw==/episode/MDZkYmU4MTMmMjI4OS00N2Y4LTg2OWQ0NmE0YTMyYjRINTI0?fbclid=IwAR2720h1QgKR5QZm7DzEChtuyBFZZHRLpzfXBc7A7fwE1BwNT1u2K1iaMg> (application date: 20.11.2022) [in Ukrainian].
9. Homlia L. Diakui! [Thank you!]. *Facebook*: website. URL : <https://www.facebook.com/gomlyalm/videos/705376410680691> (application date: 20.11.2022) [in Ukrainian].
10. Zhuk K. U Hamburzi. 25 zhovtnia. [In Hamburg. October 25]. *Facebook*: website. URL : <https://www.facebook.com/jhukate/videos/523740585871870> (application date: 20.11.2022) [in Ukrainian].
11. Zhukovskiy A. I. Vyzvolni zmahannia 1917–1921. [Liberation competitions 1917–1921]. *Encyclopedia of modern Ukraine*: encyclopedia / ed.: I. M. Dziuba, A. I. Zhukovskiy, M. H. Zhelezniak and other; National Academy of Sciences of Ukraine, Shevchenko Scientific Society. Kyiv: Institute of Encyclopedic Research of the National Academy of Sciences of Ukraine, 2005. Volume 4. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy entsyklopediia*: website. URL : <https://esu.com.ua/article-33971> (application date: 20.11.2022) [in Ukrainian].
12. Istoriiia ukrainskoi kultury: navch. posib. [History of Ukrainian culture: a study guide] / Pavlova O., Melnychuk T., Hryshchenko V. ta inand other. Kyiv : Educational literature center, 2012, 368 p. [in Ukrainian].
13. Istoriiia ukrainskoi muzyky. T. 4 : 1917–1941 [History of Ukrainian music. Volume 4 : 1917–1941] / Academy of Sciences of the USSR, M. T. Rylsky Institute of Art History, Folklore and Ethnology [authors of the volume: M. V. Beliaieva, T. P. Bulat, Yu. P. Bulka and other]; editorial Board of the volume: L. O. Parkhomenko (responsible editor) [and other]. Kyiv : Scientific thought, 1992. 613, [2] p.: il. [in Ukrainian].
14. Karas H. Neochikuvane znaiomstvo z kharkivianamy! [An unexpected acquaintance with Kharkiv residents]. *Facebook*: website. URL : https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid022cXAcupRJSZoHo9td1PbsMNNfZBrS6WvtjHDDG4UP2fuwUrkPLcwmQBtsvZDCZxl&id=1802113840 (application date: 20.11.2022) [in Ukrainian].
15. Kudrych L. Nashi vypuskyky nas pidtrymuiut z dalekykh mist. [Our graduates support us from far away places] *Facebook*: website. URL : <https://www.facebook.com/profile.php?id=100017444553655> (application date: 20.11.2022) [in Ukrainian].
16. Osypenko V. «Cherez pole shyrokeie» [Frahment kontsertu v m. Halle]. [“Across the wide field” [Fragment of a concert in Halle]]. *Facebook*: website. URL : <https://www.facebook.com/100018555181864/videos/505310730960900> (application date: 20.11.2022) [in Ukrainian].
17. Osypenko V. Nadzvychaino pryjemno. [It is extremely pleasant]. *Facebook*: website. URL : https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid0uvVpx4tGeWauJkbhAFSf49ynaKjUu3TQfqKskknP75A5pjCA1B9N3PK7KwFgTjGTI&id=100018555181864 (application date: 20.11.2022) [in Ukrainian].
18. Papa Karlo & Myshko Adamchak. Whiskey in the Carpathians. *YouTube*: website. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=jQRsJm65jjs> (application date: 20.11.2022) [in Ukrainian].
19. Riabko V. [Profil na Facebook]. [[Profile on Facebook]]. *Facebook*: website. URL : <https://www.facebook.com/profile.php?id=100000026737024> (application date: 20.11.2022) [in Ukrainian].

20. Serdiuk Ia. Priamyi efir vid 13 serpnia. [Live broadcast from August 13]. *Facebook* : website. URL : <https://www.facebook.com/yaroslava.serdyuk.5/videos/762993538284610> (application date: 20.11.2022) [in Ukrainian].
21. Sprotyv viini cherez kulturu ta mystetstvo: UKF vziav uchast u mizhnarodnomu sympoziumi «Chomu kultura maie znachennia?» [Opposing war through culture and art: the Ukrainian Cultural Foundation took part in the international symposium “Why Culture Matters”]. *Ukrainskyi kulturnyi fond* : website. URL : <https://ucf.in.ua/news/18102022> (application date: 20.11.2022) [in Ukrainian].
22. Teoriia istoriia muzyky. 16 chervnia. [Theory and history of music. June 16]. *Facebook* : website. URL : https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02vtdKKuAMqjrxTJTtk9RzV24hrJ1eF8eqSWuoGFFD1qgYAkTizTy4LA4VVgxbKZPMI&id=100053999146617 (application date: 20.11.2022) [in Ukrainian].
23. Trianov M. Vdoma. Ne v Kharkovi, ale na Batkivshchyni... [Home. Not in Kharkiv, but in the Motherland...]. *Facebook* : website. URL : <https://www.facebook.com/maksym.trianov/posts/pfbid0sXN6h6zVjx2vZBAmxDYXvdXPpQa99diUu5v7CSpUHZP3hXYy9sQTW3mK166wgMb4l> (application date: 20.11.2022) [in Ukrainian].
24. Trianov M. Lyst do V. Shchepakina vid 12.10.2022. [Letter to V. Shchepakin dated October 12, 2022]. *Facebook* : website. URL : <https://www.facebook.com/messages/t/100000656458779> (application date: 20.11.2022) [in Ukrainian].
25. Ukrainska pisnia lunaie na izrailskii zemli. [A Ukrainian song is heard on the land of Israel]. *Facebook* : website. URL : <https://www.facebook.com/www.cultura.kh.ua/posts/pfbid0ZG2U3zRWia8GRbwZgRAPNiVi6PDYQnGsGSqjgGZZFtz9fxWr3FMgeQcTtbcjW7wbl> (application date: 20.11.2022) [in Ukrainian].
26. Sheiko V. M., Tyshevska L.M. Istoriia ukrainskoi kultury : navch. posib. [History of Ukrainian culture: a study guide] / scientific ed. V. M. Sheiko. Kyiv: Kondor, 2006. 264 c. [in Ukrainian].
27. Shchepakin V. S. Dzhoplin. Rehtaim «Artyst estrady». Volonterskyi tsentr «Oborona Poltavu». [S. Joplin. Ragtime “Entertainer”. Volunteer Center “Defense of Poltava”]. *YouTube* : website. URL : https://www.youtube.com/shorts/teWqN_2sTTY (application date: 20.11.2022) [in Ukrainian].
28. Yarovenko M. Kulturnyi henotsyd: Minkult pidtverdyyv poshkodzhennia bilsh nizh 500 obektiv kulturnoi spadshchyny. 2022. 27 zhovtnia. [Cultural Genocide: The Ministry of Culture confirmed damage to more than 500 cultural heritage sites. 2022. October 27.]. *Dzherkalo tyzhnia* : website. URL : <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/kulturnij-henotsid-minkult-pidtverdiv-poshkodzhennja-bilsh-nizh-500-obektiv-kulturnoji-spadshchini.html> (application date: 20.11.2022) [in Ukrainian].
29. Alex Spielman. [Nezabutnii moment]. [[An unforgettable moment]]. *Facebook* : website. URL : <https://www.facebook.com/bajanistas> (application date: 20.11.2022) [in Ukrainian].
30. Alex Spielman. Rozdvoiennia osobystosti... 2 serpnia. [Split personality... August 2.]. *Facebook* : website. URL : <https://www.facebook.com/bajanistas/posts/pfbid0LWZLzSA6yTR9tLw2W1FP6m92BQ2iiiMNkjbZQXE9bf5c4Y4KZeZTzPQLaq9g875l> (application date: 20.11.2022) [in Ukrainian].
31. Alex Spielman. Concert Accordeon Sans Frontieres. Théâtre des 2 Mondes, Vaison-la-Romaine, France. *Facebook* : website. URL : <https://www.facebook.com/bajanistas> (application date: 20.11.2022) [in French].
32. HNUM. Kotlyarevsky. 3 travnia. [Kharkiv National University of Arts. Kotlyarevskyi. May 3]. URL : <https://www.facebook.com/profile.php?id=100064183628634> (application date: 20.11.2022) [in Ukrainian].
33. Kociszewski Jarosław. Rosjanie w Ukrainie mogą dopuszczać się ludobójstwa. O winie nie świadczy liczba ofiar. 30.06.2022. *Nowa Europa Wschodnia* : website. URL : https://www.new.org.pl/2353,ludobojstwo_w_ukrainie.html (application date: 20.11.2022) [in Polish].
34. Nikolaevskaya J., Welscher H. »Niemand wird uns am Ende des Krieges all diese Zeit zurückgeben, also müssen wir weiterleben.« *VAN. Online-Magazin für klassische Musik* : website. URL : <https://van-magazin.de/mag/charkiw-musik-juni2022/> (application date: 20.11.2022) [in German].
35. Rescue Now – Kharkiv Is Staying Alive. *YouTube* : website. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=d4QImoEkjpU> (application date: 20.11.2022)
36. Selo i Ludy. U priamomu efiri. Zbir koshtiv dlia pidrozdilu «KRAKEN» (batalion «Azov»). [On the live air. Fundraising for the KRAKEN unit (Azov battalion)]. *Facebook* : website. URL : <https://www.facebook.com/seloiludy/videos/690871892227604> (application date: 20.11.2022) [in Ukrainian].
37. Ukraine meets Styria in Graz. September 16 & 17. *Facebook* : website. URL : <https://www.facebook.com/events/981003619966842/?ref=newsfeed> (application date: 20.11.2022).